

Խմբադրվելը քայ 1, ամեն օր (քայի տօն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-
Յայտարարվւմններն ընդունում են ամեն լըզնիքով:
Յայտարարվւմնների քաոն 2 կօպ, րկկամների համար կրկնապատկիք:

ԿՈՒՍԱԳԱՏ գիւղից (Ջիւանչիրի գաւ.)
— Կեր գիւղում տարածուած է ծաղիկ
ճիւղանդուխիւնը, որից օրական միջին
թղթով վերնում է 3-5 եռեկուս կաւ:

մի ուրիշ հիւանդութիւն, որից մեռնում են զխաւորապէս կանայք:

—Այս տարի ամեն բանի առատութիւն է մեր գիւղերում:

ԲԱԹՈՒՄԻՍ.—Բարեկ. Բնկ. Բաթումի հիւղի օգտին թատերասերական նոր կազմակերպութեամբ երկրորդ խումբը ներկայացրեց «Չորսնիկ» պիեսը պ. Ա. Թարխանեանի թարգմանութեամբ: Դրա խաւոր դերակատարները, ինչպէս են՝ օր. Նազարեան, Կ. Պարոնեան, պ. Ա. Համբարձումեան, Սողոմոնեան և Ղուկասեան, ծափահարութեան արժանացան և մի քանի անգամ բեմ կանչուեցան: Չուտ արդիւնքն, ինչպէս իմանում ենք, հասնում է մօտ 550 բուրլու: Միւս խումբը պատրաստում է մօտ ժամանակներում ներկայացնել «Բանում» պիեսը ծիսական դարձրել օգտին:

ԿԱԽԱԿԱՆԻՍ.—Անցեալները հաղորդել էինք տեղիս բացուելիք օրերդաց ուսումնարանի մասին, որի համախօսականն անցեալ մայիս ամսում ուղարկուած է Շուշի արքայան առաջնորդին, որպէս զի միջնորդէ ուր հարկ է թողալով ձեռք բերելու և նորընտիր հոգաբարձուներին հաստատելու, բայց ցաւ ի սիրտ պէտք է ստել, որ մինչև այժմ այդ հաստատութիւնը չեկաւ: Այս օրերս հոգաբարձութիւնը մի կանգնուածով Նորից դիմեց արքայան առաջնորդին, որով խնդրում է բարեհաճել ուղարկել իրենց համախօսականի վրայ և ուղարկել Վեհափառ Հայրապետի բարեհաճութեան: Բացի այդ ժողովուրդն այլ խնդրադրով դիմեց Բագու Մարգարիտական Բնկեւութեան, որպէս զի սա օժանդակէ տեղիս բացուելիք օրերդաց դպրոցին:

ՈՒՄ ԵՔ ՎԱՅԻՑՆՈՒՄ.

Նոր-Դար, ի 226 համարում այս լուրն էինք հաղորդել. «Ելմիածնից մեզ գրում են, դեկտ. 13-ից.—Այսօր այստեղ հեռագիր ստացուեց, որ Ղազնեան արեւդան մի ժամհար է սպանել: Այնուհետև յայտնուեցաւ, որ ժամհարը չէ սպանած, այլ հիւանդ պառկած է: Նոր-Դար»-ն ինքն չտալից հերքել էջ:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
ՀՆՅՈՒՆՈՒՆ
(Գիւղ-Մոպսան)

Փաստաբանը դատարանում պաշտպանում էր մի անմիտ վարժուհի, և յիշուի, որ ինչ կերպ ինչպէս կարելի էր անուանել հետևեալ եղևնագործութիւնը:

Մի անգամ Շատու գիւղի մօտ, եղևնուտում գտնուում են երկու միմեանց սեղմած դիակներ. նրանցից մէկը մի կին էր, միւսը մի տղամարդ, երկուսն էլ միջին տարիքի: Նրանց ճանաչեցին. նրանք հարուստ տոհմից էին և ամուսնացել էին դրանից մի արտի առաջ. պէտք է նկատել, որ կինն իւր առաջին ամուսնութիւնից երեք տարի յետոյ այլ րիացել էր: Այդ դէպքն աւելի օտարութիւն էր թուում նրա համար, որ դուռնուած մարդիկը թշնամիներ չունէին, միևնոյն ժամանակ նրանք կողոպտուած էլ չէին: Ըստ երեւոյթին նրանց սպանել էին ինչ-որ երկաթի գործիքով և դետը ձգել:

Բնեւթիւնից ոչինչ չպարզուեց. նաւալարներն էլ ոչինչ չգտնուեցին այդ մասին, այնպէս որ արդէն օտարութեամբ էին թողնելու այդ գործի, այդ անհասկանալի եղևնագործութեան քննութիւնը, երբ յանկարծ հարեան գիւղից մի երկտասարդ՝ Ժորժ-Լուի անունով, որին կուչում էին բուրժուա, յայտնեց, որ այդ եղևնագործութիւնն ինքն է կատարել: Ինչպէս հարցնեցին նա միմիայն պատասխանում էր, «Մարդուս ևս ճանաչում եմ որտեղ երկու տարի առաջ, իսկ կնոջը

միմեանց ստացած լուրը: Ելմիածնից մեզ լուր հաղորդողը մի պատուական և վստահելի անձն է. թէ նրա հաղորդած լուրը սխալ է, պէտք է ենթադրենք երկուսից մէկը՝ կամ Ախալցխայից են: Ելմիածնի սխալ հեռագրել կամ Ելմիածնում ստացած հեռագրի բովանդակութիւնը մեր թղթակցին սխալ են պատմել:

Ուրիշ կերպ մտածելու իրաւունք չունենք: Որ մեր թղթակցից կամենար մեզ մոլորեցնել—այդ չհենք բնութեան: Բայց ինչ որ է մենք տալի ենք մի լուր և երբ իմացել ենք, որ լուրը ճիշտ է, իսկոյն մեր ազատ կամքով հերքել ենք, ինչպէս կրկնելի մի լուրը և պատուաւոր թերթի:

Վաւառական ամենօրեայ թերթերից սկսած մինչև մայրաքաղաքները մեծ և պաշտօնական թերթերն անընդհատ լուրեր են հաղորդում, որոնց ստիպուած են հերքելու:

Թէ պարբերական թերթերը նախ լուրերը ստուգելու և յետոյ հրատարակելու պարտաւորուած լինէին, այն ժամանակ նրանք ոչ մի լուր չպիտի կատարեային ժամանակին հաղորդել:

Այս բանը հասկանում է ամեն մի մարդ: Լուրեր հաղորդելու պարտաւորուած մամուլը չի կարող չսխալուել. մեռում է խմբագրութիւնների հատկութեան և աշխարհութեան, որ կարելոյն չափ քիչ լինին սխալ լուրերը և հետեւաբար՝ հերքումները:

Այդ կողմից Թիֆլիսի ոչ մի թերթ չի կարող քար ձգել Նոր-Դարի վրայ:

Եթէ մեր հերքումից գոհ չէ Ղազնեանը, իրեն վիրաւորուած կամ մետաւած է համարում, անտարակոյս իրաւունք ունի դատարան դիմելու. ինչ աւրած, Նոր-Դար»-ն իւր «Խալ» պատասխանատուն է:

Բայց Ղազնեանը դատարանին է դիմել և դրանով էլ չէ չառացել:

Նախ նա բուռնաց Նով. Օրդոյ թերթի միջոցով սպառնաց Նոր-Դար»-ին թէ դատի պիտի մատնէ նրան:

Այդ էլ չգոհացրեց արեւայ Ղազնեանին: Նա Բաղարայա փողոցի թերթում թուում է իւր քաղաքործութիւնները թէ ինչպէս արդէն երեք հոգու կէս տարի: Նա հիւան եմ, նրանք յաճախ գալիս էին ինձ հետ հին կարասիներ նորոգելու: Ինչ վերաբերում է այն հարցին, թէ ինչպէս սպանել է նրանց, նա յամուրթեամբ միշտ կրկնում էր. «Ես նրանց սպանել եմ, որովհետեւ կանուս էին սպանել»:

Նրանից ուրիշ ոչինչ չկարողացան իմանալ:

Յանցաւորն անկասկած ապօրինածին էր: Նրանք նրան տուել էին այդ գիւղը դատարանականութեան, բայց այդտեղ նա չուտով անօգնական է մնում: Նրա խաղական անուր ժողովուրդի էր, բայց ուրովհետեւ նա տարիներին հետ աւելի խաղացի և հանձնարել էր դառնում և նրա նուստ նկատուում էր մի ինչ-որ գեղեցիկութիւն, որը չունէին նրա ընկերները, նրան սկսեցին անուանել բուրժուա. և այդ օրից նա այլ ևս ուրիշ անուն չէր կրում:

Նա երեւելի հիւան էր, բացի դրանից կարողանում էր և փայտի վրայ փորագրութիւններ անել: Ասում էին, որ նա շատ հիմնալի մարդ էր. ամեն մի դէպքում իրեն հետն էր պահում կոմունիստների և մինչև անգամ նիւթիւտեղի րի աղանդից, սիրում էր կարգաւ այնպիսի վիպասանութիւններ, որոնց մէջ նկարագրում էին պատահարներ և արեւմտի դրամներ: Նա միևնոյն ժամանակ պերճաբօս հետաքրքիր գիւղացիներին և գործաւորներին զանազան ժողովներում և կարողանում էր ազդել ընտրութիւնների վրայ:

Նա այդպէս, ինչպէս ասացինք, փառաբանը օղաւորուած էր այդ անմիտ

(երեւի ժամհարի ազգականներին) պատժել է տուել, մէկին՝ 2 ամիս և 20 օր, միւսին՝ մի ամիս և երրորդին՝ 10 օր բանտարկութեան. բաղաւոր է ծերունի ժամհարը, որ պառկած է անկողնում, այլապէս նա էլ կրտուծէր:

Նաղաղութեան և քրիստոնէական սիրոյ սպասուորը պարծենում է մեծաբան բաւերով, որ Նոր-Դար»-ի խմբագրին էլ պիտի պատժէ (մայք քեզ քոս, աղիւլայք քեզ Բհնեղեբուլ) և ի միջի պլոց մէջ է բերում Ախալցխայի քաղաքային բժշկի վկայագրից մի հոգե (Խնչու մի կտորը), որից իմանում ենք, որ ժամհարի ականջը միտնում էր, ուստի և կարմրում, բայց բժիշկը չէ կարողանում հաստատապէս որոշել՝ ստացած հարուածներէն է թէ մի այլ բանից:

Նա կարգերին է դիմել Ղազնեանը՝ և դատարանին՝ և բժշկի վկայութեան մի կտորին՝ և գնացել է—Բաղարայա փողոցը. նա այդ ամենն արել է նրա համար, որ կարողանայ ասել. «Ես չեմ զիջել (չ) լուրերիս հերքումի մի այնպիսի թերթին, որ անուանւում էր «Խալ»...»:

Եթէ այդ տոնով գրած նամակի տակ ստորագրութեան մէջ արեւայ բառը չլինէր պիտի կարծէինք, որ մի—բայց խորհուրդ կրտայինք արեւային, որ մի փոքր ինչայէր իւր փարաջան և շատ չտաւանար:

ԼՈՒՍՆՈՍ ԱՌԱՋՈՒԹԻՄԱՆՆԵՐԻ ՄԻ ԽՈՐԴՈՒՄԻ ԱՌԹԻՒՄ

Խոստացել էինք երևանի փոխանորդի մասին գրելուց յետոյ խօսել, օրինաւոր արեւայների մասին, որոնց լուսնաւ առաջադիմականների օրդոնն կախկոպուսներ հեռաւորելու և առաջնորդներ զրկելու խորհուրդ է տալիս, ու որ անկէ է իրաւունք էլ ունի. արում շատ տուաւ, շատ խնդրեցին, որում սակաւ՝ սակաւ. իսկ մենք կաւելցնենք. որում ոչինչ՝ ոչինչ. Իրաւինչ կարելի է պահանջել այդ կարգի խորհրդերում կատարելապէս ազդէ մարդկանցից: Այստեղ ևս այլ կերպ չպիտի վարուէին. մանաւանդ որ երկրեցու վերաբերեալ խորհրդերը նրանց համար անձնօթիւնից անձնօթիւն գոյներն են: Ուստի այդտեղ էլ միամիտ բնթերցող վարմունքը, բայց իսկապէս ինչով պարզել, որ գործաւորն է սպանել իւր երկու հարուստ, առատաձեռն յանձնարարներին, որոնք երկու տարուայ ընթացքում նրան վճարել էին երեք հազար ֆրանկ: Այդ հաստատում էր յանցաւորի գրութիւններով:

Մենք էր միմիայն երկարել, որ նա ցնորուած է եղել և այդ երկուսին սպանելով կամեցել է վրէժխնդիր լինել բոլոր բուրժուաներին: Փաստաբանը նկատելով բուրժուա կոչումը, որ տուել էին այդ անբաղդ, աշխարհը երիտասարդին՝ բացակայեց:

—Չար հեղեղութիւն չէ արեւօք բուրժուա անունները այդ անբաղդ երկուսին: Նա ոչ հայր ունի, ոչ մայր: Ուստի չի բոլորեցել այդպիսի վիրաւորանքը: Ձեր առաջ կանգնած է հասարակապետական, դրանից աւելի էլ ինչ ասեմ. Նա պատկանում է այն քաղաքական կուսակցութեան, որի անդամներին հասարակապետութիւնը երբեմն սպանում էր, սքսորում էր, իսկ այժմ գրկարաց ընդունում է. նա պատկանում է այն կուսակցութեան, որի համար օրէնք է—այսինքն բոլորը և սպանել, և հնց այդ անբաղդ աղանդն էլ կորցնում է նրան: Նա լսել է, թէ ինչպէս հասարակապետականները և մինչև անգամ կանայք—այս, կանայք պահանջում էին Դամբուտայի և Դրեկի գլուխները: Նրա տկար, բայց ընդունակ ուղիղ չհամբերեց, նա այնպէս սկսեց յագեցնել իւր ծառայել բուրժուաների արեւմտի Պ. պ. երգու. եւս ատենապետները, նրան չպէժ է մեղադրել, այլ կոմունիստ:

Ներին մոլորեցնել չտալու համար մի թիւթի ականակ ձգեց, թէ ինչպէս է պատրաստուել մեր երկրեցու. դասը, երկրորդ՝ առաջնորդութիւնն ուս է տրուելու երկու և երրորդ՝ վերջապէս լուսնաւորի պիտան կանգնուածները ուրեք են և ինչ պատրաստութեան տէր, թողնելով եզրակացութիւնը հանել ընթերցողներին:

Ամօթ է անգամ բացատրել, որ ամեն մի հիմնարկութեան տարրական սկզբունքն է եղել որոշ նախապատրաստութիւն պահանջել այդ հիմնարկութեան ծառայող անձինք. և նայած հիմնարկութեան պահանջների աստիճաններին և կարեւորութեան՝ որոշուել է նախապատրաստական չըջանի ծանր կամ թեթիւ, երկարատե կամ կարճատե լինելու:

Հայկական երկրեցին մեր կեանքի միակ հիմնարկութիւնն է, որ դարեւելի մի փոքր անաղարտ պահպանել է իւր սկզբունքները և ողին ի չնորհա այն նախապատրաստութեան, որ պահանջուած էր հնց մանկութիւնից վարժուել, և ներհնելով սերնդէ սերունդ հասցրել էր այդ բանը: Առաւելուց մինչև ներկայ Հայրապետը Այս հաստատում է մեր երկրեցու պատմութիւնն իւր փառաւոր չըջանելի փայլուն ներկայացուցիչների կեանքով:

Այն առաքելութիւնները, որ հայ վանականներն իրենց մէջ սնուցել ու զարգացրել են ի չնորհա այդ կրթութեան և աւանդել իրենց յաջորդներին՝ պատահական կերպով, կողմնակի հաշիւներով ուղղը վանք գնող ու արեւայ եղով կուրծքն երբէք չպիտի վառեն այն ոգևորութիւնը, առանց որ այդ կեանքը կարող է նրան դարձնել մի ինչ, ուր մօլի կրքեր ու ցանկութիւններ կրճատանան, որի համար ոչ օրէնք, ոչ սրբութիւն և ոչ մի բարոյական մարգարիտական այլ սկզբունք կարող է զօրանալ: Նորէք մի հիմնարկութեան այնքան վնաս չէին հասցրել Ձինկիլ խաներն ու Լէնկ-Թեմուրները, որքան այս կարգի անձերը:

Արդ մանկութիւնից մինչև այրական հասակը վանական կեանքում կրթուող երեխայ՝ ստացել ենք մեր նուիրակներն ու վանահայրերը, բորիպակուսներն իրենց զարգացնելու համար որեւէ բան ասելու: Նա կանգնեց. նրա հոտակը կարճ էր, ունէր գեղեցիկ կապոյտ աչքեր և մուսխոս, պայծառ երևու Հնց որ հնչուեց նրա վճարական ձայնը, որ անհամարատասխան էր նրա քնքռոյ կազմուածքին, ամբողջ կարծիքը հնց նրա առաջին խօսքերից փոխուեց ի վնաս նրան: Նա խօսում էր այնպէս հանգամանորէն և պարզ, որ նրա ամեն մի խօսքն, ամեն մի հնչեւնը լսում էր դահլիճի խորքում:

—Պ. Նախագահ, որովհետեւ ես մտադիր չեմ գիտնող գնալու և գերադասում եմ զիլիօսիւնը, ես կըպատմում ձեզ բոլորը ինչպէս եղել է. ես սպանել եմ այդ մարդուն և կնոջը նրա համար, որ նրանք իմ ծնողներն են: Այժմ լսեցէք ինձ և դատեցէք:

Այդ կինը ծնում է մի որդի և տալիս է նրան դոյնակի դատախարակութեան: Նա չէր մտածում, որ այդ փոքրիկ, ամբողջ տարաբան դատախարակութեան է յաւիտեան չքաւորութեան խաչատարութեան և որ աւելին է—մահուան, ինչպէս այդ լինում է ստորինածինների հետ, որովհետեւ մայրն աշխարհը է անուս նրանց, իսկ դոյնակին ամական վարժը չառաւարով ի հարկէ, թողնում է նրանց առանց խնամքի ու հոգացու-

ն առաջնորդները, վերջապէս և նուիրապետութեան գլուխ կաթողիկոսը. իսկ այժմ դրժակալ, յաջորդ, առաջնորդ և այլն և այլն:

Շատ հեռու կրտանէր մի առ մի թուել այն բոլոր պարականութիւններն ու տոմարները, որոնք բոլորը պատուով անցնելուց և իւր անձնական յօգուտ երկրեցուն ծառայացնելուց յետոյ պաշտօնական անցնում էր մինից միւսը. նոյն իսկ սարկաւագութիւնը մի աստիճան էր, որ ամեն դուրս սրճնողի չէր տրուում, ուր մնաց միւսները: Մանկութիւնից մշտապէս երկրեցուն սպասուորելով, երկրեցուն ամեն մի ծեսարարողութեան խորհրդից խորապէս ազդուելով, վանականի առաքելութիւններէ — հեղեղեան, խոնարհութեան, ողջութեան, և ժողովարկութեան պտուղ ցոյց տալով, ս. Դրոց ընթերցանութեամբ միտքը և սիրտը կազդուելով զարդուութեան և թշուառին միմիկութեան հոգի և լեզու կրելով՝ և այս բոլոր բարեմասնութիւններն ի վառու երկրեցուն ծառայացնելով, բարձրացել են և վարել իրենց հասակին ու խոհմութեան յարմար պաշտօններ, և ոչ խառնաձուլութեան առաջին և վերջին պայման համարելով: Այսպէս նախապատրաստուելով և կրթուելով հեղեղեան անցել են նուիրակի, գործակալի, վանահօր, յաջորդի պաշտօններին: Նա կրտանէր կողմից վարձուել են և ծանօթացել երկրեցուն վարչական ձեւերին, կարգ ու կանոններին և ժողովրդի կարիքներին, թերութիւններին, հոգեւոր հովիւ պարտականութիւններին՝ ապա թէ ստանձնել են և առաջնորդի ծանր ու պատասխանատու պաշտօնը:

Իսկ այժմ,—այժմ ամեն բան էժանացել, հեղեղեան և արդարացի է ի չնորհա գոյրջու, աստմնաւոր անիւների և անվրժկաչուի: Ահա մեր նիւթական կեանքում գործող այդ ֆախտորները միևնոյն են՝ և բարոյական կեանքում: Այստեղ գոյրջին փառներն են, աստմնաւոր անիւ՝ խառնաձուլութիւնը, իսկ անվրժ կաշին՝ փոխադարձ շահը: Նա հաւ լոյս կընկնի արհեստական մանկարժեքներ, խմբակներ իրենց բոլոր կազմով, հեղեղեան, գործիչներ կեանք-

ութեան, ինչպէս յաճախ պատահում է: Բայց իմ դայեական այնքան աղիւ ու բոլոր էր, որ փոխաբանեց իմ մօրը. նա կատարում էր իւր պարտքը և դատախարակում ինձ, թէպէտ և ի դուրս: Լաւ չի լինել, որ միմեանց մայր կրեցին, անհետանան այդ ապօրինածինը, որոնց աշխարհով արած ձգում են հեռու անապիտակ վայրեր: Նա մեծանում է ի մի ինչ-որ խաչատարականութեան մոլ խոստովանութեամբ: Մի անգամ ինձ առաւանցեց չալօրիս, իրենք էլ չիմանալով այդ խօսքի նշանակութիւնը, բայց ի հարկէ, նրանցից մէկը լսած կը լինէր այդ իւր մեծերից: Նա էլ չէր հասկանում, բայց գիտակցում էր: Համարձակ կարող եմ ասել, որ ես ուսումնաբանում ամենախիթօքն ու աշխատասէրն էի. կարելի է պարսն նախագահ, խիպակաւ ազնիւ և երեւել մարդ դուռնայի, բայց իմ ծնողներն ինձ անխնամ թողեցին: Դրանում է նրանց պատուիրանապահութիւնն իմ դէմ. նրանք յանցաւորներն են, ես զոհը: Նա անաշխատան էր, նրանք անգութ. սիրելու փոխարէն նրանք տուում էին ինձ և հեռացնում իրենցից: Նա պարտական եմ նրանց իմ կեանքով, բայց կեանքը միմեանք անընդհատ անբաղդութիւն է: Այդպիսով իմ վերաբերութեամբ նրանք գործեցին անամօթ, անմարդկային, հրեշային և խաչատարական մի վարժուել: Նրա համար ես միմիայն կարող էին անել: Դրա համար ես միմիայն կարող եմ վրէժ-խնդիր լինել: Վիրաւորուած մարդը խիտում է, կողոպտուածը՝ աշխատում է

Доз. Цензурою Тифлиси, 27-го. Декабря 1893 г. Տպարանի և Կիսկու. Ա.Միկր-Շահնապարեանցի. Типо-Лит, А. Мелик-Шахназарянца. Воронц. Набережи., д. Григорьянц Арм. Приход. Школы.